

Identitás Kisebbségkutató Műhely
Identitet radionica za iztraživanje nacionalnih manjina
Identity Research Workgroup of National Minorities

Zsoldos Brigitta – Badis Róbert

A civil szféra helyzete

(Mélyinterjúk a civil szervezetek vezetőivel)

A kutatás indokoltsága

A civil szféráról talán azok tudnak legtöbb információval szolgálni, akik nap mint nap találkoznak annak jellegzetességeivel, akik mindennapi kapcsolatban vannak civil szervezetekkel, pályázatokkal, pályáztatókkal, önkéntesekkel. Nap mint nap tapasztalják a civil szféra nehézségeit: az anyagi bizonytalanságot, az önkéntességből fakadó amatőrizmust, a pályázati kiírások visszásságait, a politikai ellenszelet, a szervezeti irányítás nehézségeit, a folyamatos továbbképzések kényszerét. És mindezt feledtetni az a meggyőződésük, hogy a társadalomnak, a vajdasági magyarságnak szüksége van a civil szervezetek működésére, amelyek sokszor nem kisebb célokat tűznek ki maguk elé, mint a magyarság megmaradásának elősegítését.

A civil szféra kialakulása és növekedése vagy erősödése, talán fejlődése a vajdasági társadalom jelenében zajló folyamat. A kezdeti szakaszon már túl van a civil szféra, azonban változások előtt áll, mivel nagy és gyors változások történnek a társadalomban. Elég csak a civil szervezetekről szóló törvényt említeni, amely lassan már 20 éves lesz, és egy új törvényjavaslat is van a parlament előtt, amelyet a tanulmányban ismertetünk. Megemlíthetjük a civil szervezetek támogatásának megváltozását, a civil hálózatok kiépítésének igényét. Elmondható, hogy egy dinamikusan változó (fejlődő) szektorról beszélünk, amelynek a társadalomra gyakorolt hatása nem elhanyagolható.

A kutatás módszere

A helyzetfelmérő kutatásunk során a fenti indokok miatt interjúkat készítettünk olyan egyénekkkel, akik valamilyen szempontból rálátással rendelkeznek vagy a civil szférára, vagy a pályázatírásra, pályázat elbírálásra, illetve a projektmenedzsmentre. Tíz mélyinterjút készítettünk zömében olyan emberekkel, akik több civil szervezetnek is az alapítói voltak, számos civil kezdeményezés van mögöttük, illetve évek óta tevékenykednek a civil szférában. A kiválasztásuk nem véletlenszerű volt, hanem olyan embereket kerestünk, akik releváns

információkkal szolgálhattak a civil szféra jelenlegi helyzetéről. Az interjúalanyok egytől egyig a civil szférában (is) tevékenykednek, azonban annak különböző területeiről érkeztek: volt olyan, aki az önkormányzati szférából, és volt olyan, aki az üzleti világból.

Az ő általuk elmondottakat fogjuk most idézni, összefoglalni névtelenül, mivel a pontosabb helyzetkép kialakítása érdekében arra kértük interjúalanyainkat, hogy őszintén, ködösítés nélkül válaszoljanak kérdéseinkre. Ennek következménye az lett, hogy a válaszaik nem mindig nélkülözik a kritikai felhangot. De ahhoz, hogy tényleg lássuk hol tart ma a vajdasági magyar civil szféra őszinte válaszokra volt szükségünk, amelyet a civil szervezetek vezetőitől megkaptunk.

A civil szféra két korszaka

A civil szervezetek vezetői beszámoltak arról, hogy a civil szférának a közelmúltban – a '90-es évektől kezdve – két jól elkülönülő korszaka volt. A '90-es évek elejétől beszélhetünk a civil szféra ébredéséről, amikor megalakultak az új, a vajdasági magyarság érdekeit tömörítő civil szervezetek. Ezt tekinthetjük az első korszak kezdetének. Ebben a korszakban a civil szféra a vajdasági magyarság számára úgy szerveződött, hogy valami ellen definiálta magát, tehát pontosan a hiányokra igyekezett választ adni. Emellett ennek a korszaknak egy másik sajátos jellemzője a támogatási rendszer volt. Több nyugati ország szerette volna ebben az időszakban a demokratizálódást elősegíteni Jugoszláviában, aminek egyik módja az volt, hogy a civil szférát erősen támogatták anyagilag, és ennek voltak haszonélvezői akkor a vajdasági magyar civil szervezetek is. Egyik civil szervezeti vezető így emlékszik vissza ezekre az időkre:

Tehát most, ha tényeket veszünk a miloševići időkben itt volt ugye a USAID alapítvány, itt volt az Esély a Stabilitásért Alapítvány Szegeden, volt egy nagyon erős Illyés Alapítvány, volt egy nagyon erős Apáczai Alapítvány, a HTMH-ban egyszer 0,5 milliárd forint, utána meg nemtudom hány százezer forint vagy

hány millió forintos Vajdaságért Alapítvány vagy Délvidéki Alapítvány volt, amik szintén pénzeket osztottak. A Soros Alapítvány jelen volt Vajdaságban is, Belgrádban is, igaz itten a Soros pénzeket Belgrád vitte el, meg ilyen klinikák, stb. De attól függetlenül óriási pénz jutott a civil szférának, szférás tevékenységre is. Tehát akkor a civil szféra hozzájuthatott a dolgokhoz, pályázhatott és kaphatott pénzt, nagy pénzeket. Tehát 10-20 ezer márkás összegeket, könnyűszerrel, persze, ha jó projektuma volt, akkor meg tudta pályázni, nem kértek önrészt, nem kérték, hogy egy politikus ellenjegyezze, mint ahogy most kérnek 5-10 % önrészt. Na most, hogyha veszem azt, hogy egy 0,5 milliós projekthez a 10 százalékos önrész 50 ezer márka lett volna, el kellett volna adni a házunkat.

Egy másik civil szervezet vezetője pedig így jellemezte ezt a korszakot:

„Mindenki mindenfelé lövöldöz” elv uralkodott, amikor nem volt definiálva sem a szándék, sem a cél, sem az akarat a civil szféra érdekében, sem a támogatók érdekében, tehát mindenki úszott, mint hal a vízben, és semmiféle kontroll nélkül csinálták amit csináltak. Nem volt visszajelzés, se igény rá, hanem egyszerűen valamilyen filantrópiától, meg honfiúi szeretettől vezérelve mindenki mindenfelé pénzt osztogatott. Ez az időszak szerencsére megszűnt.

A másik időszak kezdete a 2000-es évvel jelölhető. A miloševići rendszer bukásával megszűnt a civil szféra külföldi támogatása, és beköszöntött egy szigorúbb feltételeket megkövetelő pályázási rendszer. A megkérdezettek így emlékeznek vissza erre az időszakra:

Amikor a demokrácia beköszöntött, akkor mind kivonult erről a piacról, és utána már csak az EU és az USA is elkezdte az államot támogatni és a pénzeket odaadni.

Sokkal rosszabbá vált a pénzelése a civil szférának és az úgynevezett demokratikus hatalom érkezésével nem jöttek új források és kedvezmények azok helyett, akik kivonultak.

Kivonultak, azt mondták, most már nincs háború. Nem úgy történt, hogy több pályázati pénzt osztanánk ki az állami szektorból, mint ahogy Magyarországon.

Most sokkal rosszabb a civil szféra helyzete, mint mondjuk 2000-ben, amikor volt egy olyan turbulencia, ami mindenkit vitt előre, amikor mindenki akart valamit csinálni. Most már ilyen érzéketlenek a civil szervezetek, van egy csapat, abbahagyja, és megy tovább.

Ami még rontja a civil szféra esélyeit, a magyar civil szféra esélyeit az, hogy felére csökkentek a magyarországi források, másrészt átláthatatlanná váltak a beosztásuk nem tudjuk ki képvisel bennünket, őt ki küldte oda és milyen elv szerint. Azelőtt az Illyésnek volt vajdasági alkuratóriuma, száz ember nyüzsgött, volt egy átláthatósága, titkossá vált és politikafüggővé a beosztás. Másrészt megjelentek a nagy konzumensek: ilyen a Magyar Ház Szabadkán, fölépült, ringatni kell, nagy konzumens a Vajdasági Magyar Művelődési Intézet Zentán, nagy konzumens néhány kollégium, amelyeket el kell tartani Újvidéken, Nagybecskerekén, stb, nagy konzumens a Pannon Rádió és a Mozaik RTV, amelyeket szintén el kell tartani. És persze a Tanítóképző, mint állami intézmény, amit dotálni kell, akkor még az újságok. Tehát most ezek elviszik a magyarországi támogatások nagy részét. Én egyetértek, hogy ezekre szükség van, csak hogy ezek azzal, hogy „léteznek” a civil szférának ezeket a kis hajtásait mind elnyomják. Van néhány nagy fa és alatta a többi kis civil szervezet nem maradhat meg.

A magyarországi donátorok nem gondolkodnak, mert hogyha picit gondolkodnának, például a Szülőföld Alap, akkor pl. nem kenegetné hájjal a kövér ludat. A kövér lúd Szabadka Község, amelynek olyan költségvetése van, nem tudom hány félmilliárd euro és kap a Szülőföld Alaptól informatikai fejlesztésre 4-5000 eurót, amely egy civil szervezetnek éves költségvetése lehetne. Hát normális dolog ez? Hát nem.

A vajdasági civil szervezetek pedig, ami támogatást kapnak, el kell költeni Szerbiában, és akkor lesz belőle tanácskozás, ettünk, ittünk, barátkoztunk. Ez is kell, de ettől a mi civil szervezeteink még nem fejlődnek.

Más vélemények is megfogalmazódtak az új helyzettel kapcsolatosan:

Valamilyen szinten, bármilyen furcsán is hangzik, amit mondani fogok, hogy a pályázati lehetőségek beszűkülése igazából a „futottak még” kategóriát

morzsolta le, és maradtak azok a civil szervezetek, amelyek valamilyen szinten saját magukat és céljaikat tudják definiálni, és képesek adaptálódni az újabb helyzetekbe.

A civil szférában is természetesen vannak ezek a vidéki akármilyen, magukat és a céljaikat sem pontosan értelmező, és értelmezni szándékozó szervezetek, amelyek azt mondják, jól van, vagyunk, létezőnk, de ez egyben a legnagyobb erényünk. Kétségtelen tény, hogy lényegében ez így van, de viszont a közösség szempontjából nem ezek lesznek az előre lendítők, hanem azok lesznek, akik tudják magukat definiálni, a saját koordinátáikat tudják pontosan, és azokat az irányvonalakat és irányelveket, amiket ők akarnak.

Beszűkültek a lehetőségek és nagyon sok civil szervezet, amely korábban csak önmagáért létezett és jól létezett, jól eltartotta magát, a célt ugyan nem szolgálva, ezek kezdenek kihullani. Tehát számbeli csökkenés is felfedezhető, másrészt pedig el kell fogadni azt is, hogy ebben a boldog eufóriában, ami a '90-es évek bezártsága mellett is létezett, a 2000 utáni időszak ilyen tekintetben pedig céltudatosabbá tette a civil szférát.

A 2000-es évek utáni időszakban sokkal keményebb feltételek közepette tevékenykednek a civil szervezetek, de pontosan a keménysége folytán céltudatosabb, minőségi munkát feltételezi és vetíti előre.

Érdeklődésünkre, hogy jól működik-e a civil szféra a következő választ kaptuk:

A civil szféra működésének megítélése akkor lehetséges, ha a civil szervezetek, és általuk az egész civil szféra definiálják a saját szerepüket a társadalomban. Ha ezt nem teszi meg a civil szféra, akkor nem is működhet jól. Nem igaz, hogy egy civil szervezet azért nem működik jól, mert nem kap elég pénzt, hanem azért nem működik jól, mert nem tudja definiálni, hogy mit is szeretne csinálni. Ha valaki csak azért könyörög, hogy megkapja a saját 30 000-t, akkor az a körülmények áldozata, de igazából az a hibás, aki elhiszi, hogy a több pénzzel jobban működne a civil szervezet – mondta egyik interjúalanyunk.

A civil szervezeteknek nagy részére jellemző a amatőrizmus, ami akadály a civil szféra jobb és hatékonyabb működésének. Az ilyen szervezeteknek nem

szabad nagyobb támogatást adni, mivel nem tudják elkölteni, mert nem definiálták saját céljaikat.

Azonban nem olyan egyszerű a civil szervezeteket egyik napról a másikra az amatőrizmusból a profizmusba átállítani:

Tehát a civil szféra egész addig nem generálja a társadalmi változásokat, amíg nem tudja a társadalom mozgatórugójaként definiálni magát csak úgy, mint hobbi civil, hétvégi civil, délutáni civil, ami tulajdonképpen még érthető is, ha belegondolunk. Tegyük a kezünket a szívünkre, a családomnak, a gyerekeknek meg kell keresnem a kenyerem, nem foglalkozhatok vele, de hát akkor azon a szinten is van ténykedésem.

A civil szféra helyzetének megváltozását az oktatástól lehet várni, ugyanis a vajdasági magyarok iskolázottsági szintje alacsony. Ha megváltozna az emberek hozzáállása a civil szférához, és a civil szervezetek is meg tudnák határozni saját céljaikat, akkor egy olyan expanzió következne be a beszűkült civil szférában, ami óriási lehetőségeket hordozna magában.

A civil szféra fejlődésének következő lépcsőfoka

A következő fejlődési stádium a vajdasági magyar civil szférában a klaszterek létrehozása: a hasonló témakörben tevékenykedő szervezetek klaszterekben szerveződése elősegítené az egész civil szférát átfogó klaszter létrehozását, és így létrejöhetne az együttgondolkodás lehetősége. A jól működő, erős klaszterek lehetővé teszik az európai klaszterekhez való csatlakozást is. Azonban ennek szerény esélyei vannak, hiszen általában három emberből kettő igent mond rá, a harmadik pedig nemet. Így az együttgondolkodás is távol áll még tőlünk.

A civil szféra előbbre lépésének akadálya, hogy a szervezetek tagjai (a vezetők is) nem tudják, hogy mit is akarnak pontosan. Nem tudják, hogy amit csinálnak, hogy a civil szervezet tevékenységét nem a saját konyhapénzükből kell csinálniuk. A civil vezetőket kell öntudatra ébreszteni. A civil kontroll létrejöttének van egy demokratikus útja: a civil szféra demokratizáltságát tükrözi,

amikor szervezetek hálózatba szerveződnek és egyesítve erőforrásaikat állnak ki érdekeikért.

Egyesek úgy vélekednek, hogy azok a civil szervezetek, amelyek egy kicsit megerősödtek, kicsit előrébb járnak mint a többiek, azok megpróbálják befolyásukat az egész civil szférára kiterjeszteni. Nem hálót és partnerséget akar építeni, hanem azt akarja, hogy mindenki hozzá csatlakozzon, tőle függjön. Emiatt nincs kialakult értékrendszer, nem működik etikai kódex. Eme jogos félelem és felfogás miatt nehéz Vajdaságban a civil szervezeteket hálózatba tömöríteni. Ezt tükrözi a felmérésünk is, amelyben a most kiépülő hálózatokhoz szóban a szervezetek kétharmada csatlakozna, azonban a valóságban mindössze 30 szervezet csatlakozott a kutatásunk befejezésének időpontjáig (2008. május 31.).

Politika és a civil szféra kapcsolata

A civil szféra politikához való viszonyát a civil szervezetek vezetői különbözően ítélték meg. Valamilyen szintű kapcsolat elengedhetetlen a két szféra között, és abban is hasonló véleményt fogalmaztak meg a megkérdezettek, hogy ez egy egyenrangú, partneri viszony kell, hogy legyen. A többségük úgy véli, hogy a politikának szüksége van a civil szervezetekre, mivel a Vajdaságban élő magyarok olyan kevesen vannak, hogy értelmetlen lenne két külön szereplőként tenni az érdekeikért. A kisebbségi lét miatt együttműködésre van ítélve a politika és a civil szféra. Azonban ez veszélyeket is rejt magában, mivel a politika természete és a civil szféra autonómiája nehezen összeegyeztethető.

A politika és a civil szféra jelenlegi viszonyáról így vélekedtek interjúalanyaink: az egyik álláspont álszentnek tartja a politika viszonyulását a civil szférához. Sosem lehet korrekt a viszonyulás, mivel a civil szféra bele akar szólni a közügyekbe, ami a politikusoknak nem tetszik. Pedig a civil szférának az egyik funkciója az állami szektor ellenőrzése, és ezzel tisztában vannak a civil szervezetek vezetői is:

Egy nagy képmutatás a politika és a civil szféra jelenlegi kommunikációja. A Vajdasági Magyar Szövetség kezdettől fogva a civileket csak díszbábunak használta. A politika fél a civil szervezetektől, ahelyett, hogy együttműködne velük. Pedig nem tudja elkerülni ezt a kontroll funkcióját a civil szférának, mert ha EU-s szabványok lesznek, ezt, hogy suba alatt osszuk a pénzeket, meg csak az melegszik, aki közel van a tűzhöz, ez tovább nem fog működni. Muszáj lesz nyitni a civil szféra felé.

Egy másik helyzetértékelés szerint viszont a politika pozitívan áll a civil szférához, segíti az alulról jövő kezdeményezéseket, a civil szervezetek projektjeit. Volt egy felülről jövő kezdeményezés, amelynek az lett volna a lényege, hogy az autonóm civil szféra fogalmazza meg igényeit és észrevételeit saját magával kapcsolatban. Volt néhány találkozó, megbeszélés a fentiek jegyében civil szervezetek között, azonban ezek a találkozók egyre ritkuló gyakoriságúak.

Egyik interjúalanyunk a civil stratégia fontosságára hívta fel figyelmünket, amely még nem született meg. Kifejtette, hogy a politikától hiába várja a civil szféra egy stratégia kialakítását, mivel nincs kapacitása annak megalkotására. A civil szervezetek feladata, hogy kidolgozzák a saját magukra vonatkozó stratégiát, odaállni mögé, és dolgozni a megvalósításán. Ennek megvalósítását meg kell előznie egy hálózatba vagy szövetségbe tömörülésnek, és ha összefog 50 civil szervezet, akkor majd azok elkészítik ezt a stratégiát.

A civil szféra felkészültségét (infrastruktúra, kapcsolatok, humán erőforrás) tekintve elég rossz képet vázoltak fel a megszólaltatott vezetők. Szerintük a szervezetek mintegy 80 százalékában komoly gondok vannak. Tartozások, el nem számolások a pályázati pénzekkel mindennapos dolgok. A gondok megoldása elszívja a szervezet vezetőjének energiáját pár év alatt és abbahagyja. A pótlása pedig nem mindig egyszerű, mert a körülmények miatt senki nem akarja folytatni a munkáját. Ezzel szemben a szervezetek 20 százalékának jó kapcsolatai vannak, képes lobbizni, megfelelő humán erőforrással rendelkeznek, megfelelő ötleteik vannak a pályázatokon, projektjeik folyamatosak, és az infrastrukturális ellátottságuk is megfelelő.

A civil szervezeteket három csoportba lehetne ezen a téren osztani: az első csoportba tartoznának azok a szervezetek, amelyek nagyon ritkán (általában az önkormányzattól) kapnak kevés pénzt programjaikra. Ezeknek a szervezeteknek a fenntartása paradox: működési költségeik nincsenek (nincs irodájuk, nincs személyzetük, igazából nincs is mit fenntartani), csak a programjaikat lehet támogatni. Azonban ebben a csoportban sok olyan szervezet van, amely komoly hagyományokra tekint vissza. Második csoportba tartoznak a művelődési házak. Valamikor felépítették a faluba, és a régi támogatási rendszerben még valamennyi pénz is jutott a fenntartásukra, működtetésükre. Ma már nem jut. Nem tudják fenntartani ezeket az épületeket, egyedüli bevételük sokszor, ha kiadják őket lakodalmak helyszínének. A harmadik csoportba azon szervezetek tartoznak, amelyek mozgékonyak, a jó és modern értelemben vett civil szférát alkotják. Ezek a szervezetek, amelyek valamilyen hiányra adott válaszként jönnek létre: életképesek, felkészültek, lépést tudnak tartani a fejlődéssel, és képesek váltani is olyan értelemben, ha más irányba kell menni, pontosan tudnak adaptálódni a környezetükhöz. Viszont nagyon kevés ilyen szervezet van, az alkalmazottak pedig még ezekben a szervezetekben sem jellemzőek, mivel nem engedhetik meg maguknak anyagilag, holott szükségük lenne rájuk, mivel sokat lendítene munkájukon.

A legnagyobb baj az, hogy a civil szervezetek vezetői nincsenek felkészülve szakmailag és lelkileg sem a civil szférára. Mert a civil szférához lélek kell: hiába a millió jó ötlet, mert akkora a bizonytalanság, hogy az felemészti az emberek energiáit. Egy átlagos civil szervezet évente egy-két rendezvényt rendez, ami nagyon kevés. Olyan képzések segítenének, amelyek ráébresztenék az embereket, hogy mi is a civil szféra feladata, hogyan kell kommunikálni az emberekkel, hogyan kell csapatban dolgozni. Ezekre van szükség, nem pedig egynapos pályázatírói képzésekre.

A civil szférához szervesen kapcsolódik az önkéntesség, az önkéntes munka. Interjúalanyaink a következőképpen vélekednek az önkéntességről:

A civil szféra önkéntes. A civil szférába csak önkéntes alapon lehet belépni, mert nem csak a belépés önkéntessége, hanem maga a felfogása is, egyáltalán

valamiért való cselekvés szándéka is önkéntes kell, hogy legyen. Ha úgy vesszük, ez a klasszikus amatőr felfogás, tehát, aki nem pénzért tesz valamit, hanem azért, mert valamilyen belső késztetést érez.

Az önkéntesség nem azt jelenti, hogy ingyenmunkás, elsősorban az önkénteseknek is valamilyen jelképes tiszteletdíjat fizetünk, ez az egyik. A másik, hogyha valaki a civil szférában tevékenykedik, akkor én azt mondom, hogy a lelki örömeért dolgozik, akkor nem kell érte pénzt adni. De egyetlen egy dinár költsége se legyen, tehát, aki civil aktivista annak ne kelljen a konyhapénzből elvennie.

Az civil szférába kellene főállású alkalmazottak, mert nélkülük nehezen működnek a szervezetek. A másik dolog, hogy az önkéntes aktivistáknak a tevékenységét a szervezetnek kell fizetnie. Az nem működik, hogy a plakátolást elvállalták az önkéntesek, de a ragasztót is nekik kell, hogy megvegyék. Az önkéntesség az egyik legnagyobb baj a vajdasági magyar civil szférában: nincsenek tömeges civil szervezetek. Van egy-kettő nagy szervezet, de aktivisták tömegével senki sem rendelkezik. Ahhoz viszont, hogy sok aktivistája legyen egy szervezetnek, sok pénz kell.

Az egyik szervezet vezetője arról számolt be, hogy amikor egy főállású alkalmazott lett a szervezetben, akkor az nagyot „dobott” a működésen, mivel napi nyolc órát ott volt, és nagyon sok mindent el tudott intézni. Azonban az egyik legjobb önkéntesből lett a főállású alkalmazott, aminek hatására a többi önkéntesben megfogalmazódott, hogy ha ezt most valaki pénzért csinálja, akkor ő miért csinálja ingyen?

Egy pályázással foglalkozó szakember az önkéntességet tartja a civil szféra egyik legnagyobb hiányosságának. Pontosabban az önkéntességből és a amatőrizmusból adódó hozzáállást, amellyel a pályázatokat írják. Olyan dolgokat engednek meg maguknak, amelyek nem lehetségesek a pályázatírásban: elutaznak, vasárnap nem dolgoznak, és pont emiatt sokszor kicsúsznak az időből. Nem érzik, hogy a saját érdekük, hogy rádolgozzanak az elején, hogy aztán élvezhessék a munka gyümölcsét. Bár az utóbbi pár évben fejlődés

mutatkozik ezen a téren a szervezeteknél. Kezdi megtanulni a pályázás menetét.

Az interjúalanyok arra kérdésre, hogy miben látják a vajdasági magyar civil szféra nehézségeit, sajátosságait, igen vegyes válaszokat adtak. A következőkben ismertetnénk ezeket.

Kezdő pályázók, és projektmenedzserek nem tudják, de nagyon fontosak a projekteknél a határidők. Szerbiában minden egyes pályázathoz megkövetelt papírnak a beszerzése két-három hétig tart. Protekcióval, kapcsolatokkal természetesen kiadják előbb is, akár két-három nap alatt, de anélkül nem. Nagyon sokan kicsúsznak a határidőkből, mert mindent az utolsó napokra hagynak, és ezt nem lehet megengedni. A bürokrácia Szerbiában nagy probléma: egyrészt túlságosan leköti a szervezetek energiáit, másrészt nagyon lassú.

A vajdasági magyar civil szférára jellemző egy óriási féltékenység. Tehát, ha nem én találtam ki, akkor az már nem is jó, létezik egy óriási irányítási-akarás. Ez természetesen visszahúzza a szervezeteket, vagy inkább emiatt a szervezetek egymást húzzák vissza.

A pályázatok elbírálásánál szinte minden megkérdezett civil szervezeti vezető tudott említeni valamilyen visszaélést, bár konkrét esetekre nem akartak kitérni. Azonban szinte minden kiírónál tudtak mondani valamilyen „gyanús ügyet”. Mind a tartományi titkárságnál, mind szerbiai minisztériumi pályázatnál, illetve a magyarországiaknál is. A lobbitevékenységet általában a személyes kapcsolatok révén történő elbírálási befolyásolást értik a megkérdezettek, amelynek megítélése nem volt egységes: egyesek szerint ez már korrupciónak számít, mások viszont teljesen normálisnak tartják, hogy egyesek “odatelefonálnak” az elbírálóknak, hogy kinek ítéljék a pénzt.

A pályázati kiírásokra is sokan panaszkodtak: vagy nagyon homályosan fogalmazzák meg a kiírás célját, illetve, hogy mire lehet pályázni, vagy nagyon részletesen. Vannak olyan kiírások, ahol egyértelműen látszik, hogy egy konkrét szervezetnek írták ki. Vannak olyan nyertes pályázatok is, amelyek formahibásak voltak.

A vajdasági civil szervezetek egyik gyengesége az a hozzáállás, hogy ha pályáznak, akkor biztos, hogy kapnak pénzt. Ez nem így van. Senki nem tudja garantálni a nyertes pályázatot, ha tisztán, becsületesen pályázik.

Egy civil szervezeteket segítő szakember a következően látja a civil szféra nehézségeit: az alapvető problémát itt is a kommunikációban látom, amire sokszor mondják, hogy nincs rá idő. Van ugyebár egy szervezeti vezető, aki általában a legtalpraesettebb, legkommunikatívabb, vagy csak a legarrogánsabb, és ő nem tudja megoldani a kommunikációt a tagsággal. Nem tudja leosztani, hogy kinek mi lenne a dolga, kinek mi lenne a felelőssége, hogy kin mit lehet számon kérni, hanem ő megpróbálja saját maga „vinni” egyedül a civil szervezetet. És csak akkor osztja le a munkát, amikor szervezés van: konferencia vagy rendezvény (asztalhordás, pakolás, kis pitiáner dolgokat bíz a többiekre). Ugyanez van a pályázatírásban is: mindent megpróbál egyedül: a könyvelővel beszélni, a papírokat rendezni, nem mindig értik a pályázatokban kiírt dolgokat. Nem biztos, hogy mindig a megfelelő emberek mennek el a képzésekre, a tanfolyamokra. Nagyon kis létszámúak a civil szervezetek, mindegyik, és ezért elég bomlékonyak is.

Sokszor azonban nagyobb kárt okoznak maguknak, ha bejegyzik a szervezetet, hivatalossá teszik (pecsét, bankszámla, egy ember felel érte), mert azt működtetni is kell. És az már nem megy, mert a 15 alapító tagból marad három, és azok se nagyon tesznek semmit. Valójában a civil öntudat, a civil életmód, a civil gondolkodás hiányzik.

A civil szférában nincs egy professzionalizmus, amire szükség lenne. A civil szféra nem azt jelenti, hogy nem kell a professzionalizmus. Nagyon is szükség van a komoly viszonyulásra, mert minden papírt szakmai módon kell elkészíteni, minden telefonra, e-mailre válaszolni kell, ezt az amatőröktől nem lehet elvárni.